

Programa de camp

1. Introducció a la Serra de Tramuntana

La Serra de Tramuntana és la serralada principal de l'illa de Mallorca, disposada de forma paral·lela al litoral nord-occidental de l'illa. Amb una longitud de 90 quilòmetres, i una amplada de 30 quilòmetres, assoleix cotes superiors als 1.000 metres, amb el màxim ubicat al cim del puig Major, de 1.443 m. Altres cims rellevants hi superen els 1.000 metres d'alçada: puig de Massanella, l'Ofre, Tomir, es Teix o el puig de Galatzó.

Les característiques orogràfiques de la Serra mallorquina, continuació de les serralades bètiques andaluses, venen marcades per la seva estructuració geològica a partir de grans paquets de calcàries miocèniques, disposades transversalment en direcció NE-SW, trencades adesiara per fractures de caire longitudinal que en basteixen les valls transversals i els principals cursos fluvials. La seva disposició és així mateix més abrupta per la cara nord i més suau per la part sud, fruit dels moviments orogènics successius.

La Serra des de la península de Formentor. Foto: Marcos Molina / Consell de Mallorca.

Els materials calcaris predominants han donat lloc a processos de carstificació molt intensos, tant a nivell superficial (a través de diferents formes de lapiaz) com subterrani, amb la presència de nombrosíssimes galeries càrstiques. Hi són també molt rellevants els canons càrstics, exemplificats en el del torrent de Pareis. Les característiques pluviomètriques de la comarca també li donen trets diferencials respecte a la resta de l'illa de Mallorca, sobretot pel fet que al seva zona central (entre el Puig Major i la vall de Lluc) és on es donen les majors precipitacions de l'illa, superiors als 1.200 mm de mitjana anual. Aquestes precipitacions alimenten tot un sistema d'aqüífers càrstics superficials i subterranis que permeten abastir tota l'illa de Mallorca.

En tot cas, climàticament la serra és típicament mediterrània, amb màxims de precipitacions a la tardor i primavera i èpoques de sequera estival. A l'hivern no hi són estranyes les precipitacions de neu als cims més alts. Aquestes característiques climàtiques condicionen de

forma important el medi biòtic, que presenta en aquesta comarca els més alts nivells de biodiversitat de tot el territori illenc. Hi són remarcables els alzinars –la formació boscosa més important de la Serra- i sobretot la gran quantitat d'espècies que es caracteritzen per la seva endemicitat, sobretot a la zona litoral, als pisos culminals i a les cavitats i galeries subterrànies. Això fa que la Serra aculli una part important dels espais que componen la Xarxa Natura 2000 a Mallorca.

El territori de la Serra inclou 19 municipis, que el 2012 presentaven una població de més de 136.000 habitants. Calvià (51.114) Andratx (12.149), Sóller (14.150) i Pollença (16.191) en són els més poblats.

Un dels aspectes més remarcables de la Serra és el seu paisatge humà, caracteritzat pels treballs d'adaptació dels usos a les condicions del medi físic de la comarca, i per les petjades, tant materials com immaterials, que les diferents cultures hi han deixat. En destaquen els sistemes hidràulics –alguns d'ells d'origen islàmic-; el desplegament de la tècnica de la pedra en sec en forma de camps marjats i altres elements; la divisió del territori en grans finques, destinades antigament sobretot a la producció d'oli; i els valors de caràcter immaterial (literaris, pictòrics, estètics), que n'han valgut la seva inscripció recent en la llista de Patrimoni Mundial per part de la UNESCO.

Les marjades de Banyalbufar, un dels millors exemples d'ús combinat dels sistemes hidràulics i la pedra en sec per a la construcció de marges i l'aprofitament agrícola del territori. Foto: Marcos Molina – Consell de Mallorca.

En tot cas, és un territori que, com la resta del territori de Mallorca, no ha estat exclòs del procés de turistització engegat sobretot a partir dels anys 60 del segle XX. El turisme és actualment la principal activitat econòmica de la comarca. Si bé el turisme de masses hi és present –sobretot als seus extrems- a la Serra també es dona un increment del turisme cultural, senderista i de naturalesa que atreu cada any, sobretot a primavera i tardor, nombrosos visitants.

Els reptes i oportunitats, així com les amenaces, que presenta aquesta comarca la fan especialment interessant per plantejar processos de planificació i gestió territorial que tenguin en compte la singularitat del seu paisatge.

2. Itinerari proposat

En el marc de la realització del treball de camp del Màster en Estudis Territorials i de la Població 2013 es proposa fer un recorregut per la Serra en un total de 6 dies de viatge, entre els dies 10 i 15 d'octubre.

L'objectiu principal del treball de camp és poder recórrer tota la Serra de cap a cap, entre Andratx i Pollença, i majoritàriament a peu, procurant que els desplaçaments es concentrin els matins, per poder deixar temps a la tarda per al treball en grup i per al desenvolupament d'un cicle de conferències temàtiques a cada un dels llocs que es visitaran. D'aquesta manera es preveu organitzar un recorregut itinerant fent nit als diferents pobles que es marquen com a final d'etapa, distribuïts en les sis jornades programades segons la taula annexa.

ESQUEMA D'ORGANITZACIÓ DEL TREBALL DE CAMP						
	Dijous 10/10/2013	Divendres 11/10/2013	Dissabte 12/10/2013	Diumenge 13/10/2013	Dilluns 14/10/2013	Dimarts 15/10/2013
Matí	Arribada. Introducció a la Serra. De Palma a Banyalbufar (bus).	Els valors culturals i la declaració de Patrimoni Mundial. De Banyalbufar a Valldemossa (bus) i de Valldemossa a Deià (a peu)	La Serra agrícola: possessions i olivars. De Deià a Sóller (a peu).	El cor de la Serra: el paisatge construït de la pedra en sec. De Sóller a la font des Noguer (a peu).	Els usos turístics i recreatius i el seu encaix en el paisatge	La Serra des del litoral. Formentor.
Tarda	Treball en grup	Treball en grup	Treball en grup	De la font des Noguer a Lluc (a peu*).	Treball en grup	Retorn cap a l'Aeroport de Son Sant Joan.
Vespre (19:00 a 21:00)	Introducció a la Serra de Tramuntana. M ^a Antònia Carbonero i Miquel Grimalt.	Visions culturals del paisatge de la Serra: Damià Pons i Jaume Mateu.	La gestió de la Serra de Tramuntana. Bartomeu Deyà i M ^a Lluïsa Dubon.	Les transformacions territorials i la defensa dels valors naturals. Onofre Rullan i Macià Blázquez.	El turisme cultural a la Serra a través del GR-221. Miquel Rayó.	
Fi d'etapa	BANYALBUFAR	DEIÀ	SÓLLER	LLUC	POLLENÇA	

* Opció d'anar a Lluc amb bus per als que no vulguin fer la segona part.

Per poder recórrer tota la Serra se'n farà una part en autocar (entre Palma i Valldemossa), de manera que les etapes de caminar seran quatre, de Valldemossa a Pollença, totes a partir de l'itinerari senderista de la ruta de Pedra en Sec (GR 221).

La ruta de pedra en sec (GR 221) és una ruta que atravessa la Serra de Tramuntana des d'Andratx fins a Pollença través dels antics camins de la Serra molts d'ells construïts amb la tècnica de la pedra en sec. El projecte de ruta definitiu, un cop acabat, suposarà un total de 271 quilòmetres transitables distribuïts en 8 etapes amb diverses variants.

Font: Consell de Mallorca. www.conselldemallorca.net.

Per a l'allotjament es preveuen diferents opcions:

- 1) El primer dia a Banyalbufar es negociarà la possibilitat d'allotjament a algun dels hotels que hi ha. Si no fos possible per preu o per disponibilitat caldrà cercar una altra alternativa, que podria passar per demanar alguna instal·lació municipal (escola o poliesportiu).
- 2) El divendres dia 11 (Deià) i el dilluns dia 14 (Pollença) l'allotjament es farà als refugis de Can Boi i Pont Romà, de la Xarxa de Refugis del Consell de Mallorca.
- 3) El dissabte dia 12 es reservarà allotjament a Sóller, en principi a l'Hostal Nadal, pel fet que el refugi de Muleta queda molt allunyat del poble de Sóller.
- 4) El diumenge 13 es proposa fer nit a les cel·les del Monestir, si és possible. L'alternativa seria el refugi de Son Amer, també de la Xarxa del Consell de Mallorca.

Tot l'itinerari es troba detallat sobre "Google Maps" a l'enllaç següent:

<https://maps.google.es/maps/ms?msid=202830304869902802370.0004e202881ee451a3ee1&msa=0>

3. Descripció de les etapes i horari aproximat

3.1. Dijous dia 10. Palma – Banyalbufar. Transicions en el territori de Mallorca i introducció a la Serra.

8:00. Arribada a l'Aeroport de son Sant Joan.

Parada 1. Aeroport de Son Sant Joan. El control de la porta d'entrada a Mallorca com a factor de desenvolupament del territori.

9:30. Parc de la Mar i la Seu de Palma.

Parada 2. L'origen urbà de l'illa de Mallorca. L'evolució urbana i turística del territori de Mallorca.

10:30. Punta de sa Porrassa – Magaluf (*Punta Ballena*).

Parada 3. El primer “boom” turístic.

11:00. Santa Ponça

Parada 4. El segon “boom” turístic.

12:00. Port d'Andratx / Cala Llamp.

Parada 5. El tercer “boom” turístic.

Sa Dragonera. Foto: Marcos Molina - Consell de Mallorca

12:30. Sant Elm.

Parada 6. Transicions i canvis de velocitat. Sa Dragonera, el primer contrafort de la Serra.

13:30. Torre de ses Ànimes.

Parada 7. Una primera ullada a la Serra.

14:00 Banyalbufar. Allotjament.

Allotjament a Banyalbufar pendent de confirmació, possibilitat hotels o d'altres opcions.

16:00 – 18:00. Treball en grups.

19:00 – 21:00. Cicle de conferències, dia 1. Introducció a la Serra.

19:00. Maria Antònia Carbonero. El paisatge humà de la Serra (per confirmar).

20:00. Miquel Grimalt. Els recursos naturals a la Serra de Tramuntana.

3.2. Divendres dia 11. Els valors culturals i la declaració de Patrimoni Mundial.

Banyalbufar – Valldemossa (bus). Valldemossa – Deià pel camí de s'Arxiduc i els Cingles de Son Rullan.

8:00. Sortida de Banyalbufar cap a Valldemossa.

8:30. Valldemossa.

Parada 1. Visita al nucli urbà.

9:00. Sortida des de Valldemossa cap al Pla des Pouet (a peu).

10:00. Pla des Pouet.

Parada 2. Es teix i els camins de l'Arxiduc Lluís Salvador.

Deià. Foto: Consell de Mallorca

10:30. Del Pla des Pouet al Puig Caragolí.

11:30. Puig Caragolí.

Parada 3. Els camins de l'Arxiduc Lluís Salvador.

12:00. Del Puig Caragolí a Deià.
Parada 4. Son Rullan.

13:30. Arribada a Deià.
Parada 5. Refugi de can Boi. El nucli urbà de Deià.

Allotjament al refugi de can Boi. Xarxa de refugis del Consell de Mallorca.

16:00 – 18:00. Treball en grups.

19:00 – 21:00. Cicle de conferències, dia 2. Els valors culturals de la Serra i la declaració de Patrimoni Mundial.

19:00. Jaume Mateu. El projecte Serra de Tramuntana Patrimoni de la Humanitat.

20:00. Damià Pons. La descoberta cultural de la Serra i el seu paper dins la literatura i la cultura mallorquina.

**2.1. Dissabte dia 12. La Serra agrícola: possessions i olivars.
Deià – Sóller per Can Prohom i el camí de Castelló.**

9:00. Sortida des de can Boi.

9:30. Parada 1. Pont de sa Cala.

10:00. Del pont de sa Cala a la ctra. Deià a Sóller.

10:30. De la ctra. Deià – Sóller a can Miquelet.

Parada 2. Cases de Son Coll.

11:00. De can Miquelet a Can Prohom.

Parada 3. Cases de Son Mico i Can Prohom.

Sa Foradada. Foto: Jaume Mateu.

12:00. De Can Prohom a Sóller pel camí de Castelló.

13:00. Sóller. Allotjament Hostal Nadal (per confirmar).

Parada 4. Visita al nucli urbà de Sóller.

16:00 – 18:00. Treball en grups.

19:00 – 21:00. Cicle de conferències, dia 3. La gestió de la Serra de Tramuntana.

19:00. Mª Lluïsa Dubon. La Serra de Tramuntana en l'estructura i la gestió del territori mallorquí.

20:00. Bartomeu Deyà. La gestió territorial a la Serra de Tramuntana.

**2.2. Diumenge dia 13. El cor de la Serra: el paisatge construït de la pedra en sec. Els valors naturals i la defensa del paisatge i el territori.
Sóller – Lluc**

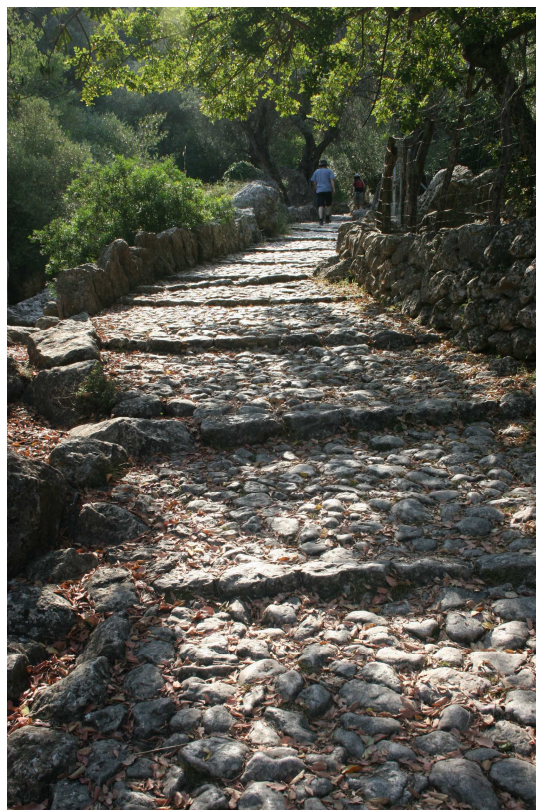
8:00. Sortida des de Sóller cap a Biniaraix.

9:00. De Biniaraix a can Silles.

Parada 1. Biniaraix.

10:00. De can Silles al Coll de l'Ofre.

Parada 2. Can Silles.

Pujada al Barranc de Biniaraix. Foto: Jaume Mateu

11:00. Coll de l'Ofre

Parada 3. Coll de l'Ofre.

11:30. Del Coll de l'Ofre a la font des Noguer.

12:30. De la font des Noguer a la font des Prat.

Parada 4. Font des Noguer.

13:30. Font des Prat. Dinar.

Parada 5. Font des Prat.

14:00. De la font des Prat al Coll des Prat de Massanella.

15:30. Del coll des Prat de Massanella a la casa de neu d'en Galileu.

Parada 6. Coll des Prat de Massanella.

16:45. De la casa de neu d'en Galileu a Lluc.

Parada 7. Casa de neu d'en Galileu.

18:00. Lluc. Allotjament al Monestir de Lluç.

Parada 8. El Monestir de Lluç.

19:00 – 21:00. Cicle de conferències, dia 4. Les transformacions territorials i la defensa dels valors naturals.

19:00. Macià Blázquez. Conflictivitat territorial i defensa del paisatge a Mallorca.

20:00. Onofre Rullan. Transformacions territorials i gestió del territori a Mallorca.

El Monestir de Lluç. Foto: Jaume Mateu

2.3. Dilluns dia 14. Els usos turístics i recreatius i el seu encaix en el paisatge. Lluc – Pollença

9:00. De Lluc a Binifaldó.

Parada 1. Cases de Binifaldó.

10:30. De Binifaldó al Pi de son Grua.

Parada 2. Pi de Son Grua.

12:00. Del Pi de son Grua al refugi del Pont Romà

13:15. Refugi del Pont Romà. Allotjament.

Parada 3. Refugi de Pont Romà. Nucli urbà de Pollença

16:00 – 18:00. Treball en grups.

19:00 – 20:00. Cicle de conferències, dia 5. Els usos turístics i recreatius a la Serra de Tramuntana.

19:00. Miquel Rayó. El GR221 com a recurs turístic i cultural.

Des del cap de Formentor. Foto: Jaume Mateu

2.4. Dimarts dia 15. Pollença – Formentor – Palma

9:00. Sortida cap al Port de Pollença

Parada 1. Port de Pollença.

Trajecte marítim en barca. Pendent de confirmar.

Diverses opcions.

10:00. Platja de Formentor.

Parada 2. La platja i l'Hotel Formentor.

11:00. Cap Formentor.

Parada 3. Cap Formentor.

12:00. Cala Figuera.

Parada 4. Cala Figuera.

13:00. Tornada cap al Port de Pollença

16:00. Port de Pollença - Aeroport de son Sant Joan. Tornada cap a Barcelona.